

Ob šestdesetletnem rojstnem dnevu
Dr. Jan. Evangelista Kreka,
očeta naših društev, moža zanosnih načrtov,
ljubitelja malih, apostola ubogih.

Pomenki.

Delavsko vprašanje.

Delavec! Zdi se mi, kot bi se pri tej besedi dvignili milijoni rok in s prstom kazali na svetovne pridobitve češ: Glej naše delo! Strojem se čudiš? Naše roke so jih sestavile. Cerkve občuduješ? Delavec je bil tisti, ki je skladal kamen na kamen, da so zrastle pod njegovimi rokami mogočne stavbe, poslopja, mesta. Polje poglej! Kdo ga je počesal in mu pogladil njive? Kmečki delavec.

Mož mogočnosti in junak trpljenja je vsak delavec; v tem so vsi enaki. Razlika je pa vendar med njimi: To razlika tvorijo drugačni življenjski pogoji in različna opravila. Kako različno je življenje delavca v mestih, od življenja delavca na kmetih! Prvega tlači skrb za stanovanje, drugemu je bolj trpka skrb za prihodnost. Drugačno življenje živi šivilja ob šivalnem stroju, kot rudokop, ki kot krt rije pod zemljo. Knjigoveški pomočnik in voznik sta oba delavca, vendar ima prvi vse drugačne zahteve kot drugi, ki prevaža skladovnice desk na postajo.

Še več lahko opazimo! Celo delavci, ki so zaposleni pri istih opravilih, se razlikujejo med seboj. Vstopiva v tovarno! Vsi delajo, vsi so prašni — a nekateri izmed teh delavcev so nekaki podčastniki v industriji: imenujejo jih delovodje, predelavce, mojstre itd. Te vrste delavci spadajo med izbrane, učene delavce in če jih pogledaš v nedeljo, vidiš, da se sprehajajo oblečeni kot malomeščani z okovanimi palicami v rokah. Vsled boljše izobrazbe in pridnosti — večkrat pa tudi le vsled pokroviteljstva so dosegli razmeroma ugodno stališče. Vsled tega, ker so jim delavci v službi nekako podložni in ker jim je dana možnost širše izobrazbe, vplivajo ravno ti elementi odločilno na tovariše in z moralnim vplivom obvladajo neredkokrat tudi nesamostojno mišljenje delavskih mas. To ločitev delavcev pozna vsak fantič, ki prvič prime za kladivo, vzdigne prvi kamen in prvič vrže ogle v žrelo nenasitnega stroja.

Stališče delavstva.

Ne bi imel prav oni, ki bi na široko razlajal: »Vsi delavci so sužnji, sesajo jim kri — vsak drugi stan se počuti bolje!« Resnica je, da je bilo tako z delavci nekdanj in je tudi še sedaj v onih deželah, kjer ni prodrla zavest delavskega udruženja in samopomoči. Bili so časi, ko je gospodar plaval v zlatu, delavec pa pri velikem kupu bogastva, ki ga je sam množil — stradal. Takrat še ni bilo delavskih organizacij. Gospodar je svobodno razpolagal z delavčevo plačo, njegovim stališčem in celo življenjem. Kadar je gospodar uvidel, da mu zmanjkuje surovin, je brez usmiljenja postavil tisoče delavskih družin na cesto. Če se je delavec postaral, ga je podjetnik vrgel med nerabno šaro. Ni mu bila mar delavčeva starost in bolezen.

Dandanes delavske razmere niso več povsod tako bridke. Delavci so se zavedli, izobrazili in organizirali. Celo poslovne knjige in računi, ki so bili včasih skrinja zaveze, v katero je imel vpogled edinole gospodar, so postali dostopni delavski kontroli. Žalibog je res, da še ni

prišlo povsod do sodelovanja in delnega soddločanja delavcev v podjetjih, a ti časi niso več daleč, čeprav so jih nasilni zakoni začasno oddaljili.

Dvojnega pretiravanja se moramo čuvati, ko presojam delavsko stališče. Ne smemo gledati samo v delavcu ranjenca in naročati le njemu zdravila, ko na lastne oči opazujemo propad kmetijskega in obrtnega stanu. Z druge strani pa ne smemo slikati delavskih razmer kot rožnatih. Presneto so bodeče te rožice! Zaprashene so od fabriškega dima, uvele od nočnega bdenja, orosene z znojem. Ko v nedeljo počivajo drugi stanovi, se peče kurjač pri ognjeni peči! Ko kmeti

V soboto zvečer: Delavska plača.

delavci vriskajo v solnčnem jutru ob košnji, rije rudar v temi in smradu. Krščanska ljubezen zahteva, da se delavskim slojem zboljšajo razmere in ugone upravičene zahteve, ki tvorijo podlago za srečno, človeku primerno stališče v človeški družbi.

Več plače!

Oglejmo si glavne zahteve, ki jih delavci poudarjajo na shodih in časopisju! Prva izmed zahtev je: Dajte nam delu primerno plačo! Kdor dela, naj tudi je. Kako se veseli delavec sobote! Povrne se iz tovarne domov s štruco. Kako se razvesele očeta otroci in žena! Velikokrat je pa v delavskih družinah vse drugače! Oče kolne, ker vidi, da ni prislužil niti toliko denarja, da bi plačal dolg za prehrano. Skromno živi cela družina: varčuje z obleko, ne pije, da še celo cigarete si ne

prižge — in vendar leze v dolg. Ogleduje od dela črne in ožuljene roke — a so prazne; zastonj je delal, niti toliko si ni prislužil, da bi mogel živeti on in družina.

Gre h gospodarju in se pritoži. Začudeno ga nahruli gospodar: »Saj sem ti nedavno povišal plačo, pa spet jamraš!« In delavec mu pojasnjuje, da so se medtem podražila živila in da ne more shajati s pičlo plačo! Tako se podi to nesrečno kolo med plačo in draginjo, kot mačka za mišjo. Upravičena je torej zahteva delavcev, naj država določi ono najmanjšo plačo, ki jo mora delavec dobivati, da se preživi. Težava obstaja le v tem, da je ta takozvani »eksistenčni minimum« zelo spremenljiv. Vzemimo slučaj, da bi v resnici država določila, koliko plače sme gospodar najmanj vročiti delavcu. Kaj se zgodi čez par mesecev? Medtem poskočijo cene živil, ker je recimo toča pobila polje, ali je država prepovedala uvoz določenih živil. In sedaj? Sedaj bi morala samoobsebi umevno država spet povečati ta najmanjši življenski prispevek — in s tem je ta zahteva podvržena vednemu menjavanju.

Velike preglavice glede plače povzroča delavcu skrb za družino. Pride h gospodarju in mu potoži, da ne more s plačo prehraniti številne družine. In gospodar spet vzroji, češ: »Saj mi tvoja družina nič ne koristi! Jaz sem najel le tebe, ne pa tvojih otrok! Kar narediš, to ti plačam, več nisem dolžan!« Po pravičnosti tudi res ne bi bil dolžan! Vendar se vprašamo: »Kaj nima delavec pravice do družine! Ima! Dobro, če ima pravico do družine, ima zajedno tudi dolžnost, da družino živi! Če torej delavec vse svoje moči posodi in naravnost izroči podjetniku, mu mora ta tudi dati primerno plačo, da lahko izpolnjuje svoje očetovske dolžnosti. Brezdvoma je socialna dolžnost delodajalca, da daje več plače delavcu — družinskemu očetu, kot delavcu — samcu.

Že stoletje se ukvarjajo družboslovci s vprašanjem, kako naj se rešijo ti kočljivi problemi, da bo delavec živel nele od rok do rok, temveč imel tudi toliko sredstev, da bo lahko vzdrževal družino in poskrbel za slučaj starosti, onemoglosti, brezposelnosti itd. Pri tako kočljivem vprašanju ni umesten krik in zabavljanje, temveč modra presoja in pametna socialna politika države.

Manj dela!

Star pregovor pravi: Prenapet lok počí. Dasi je človek ustvarjen za delo kot riba za vodo, vendar potrebuje pri svojem delu počitka. Lahko siliš delavca, da ti dela po 14 ur na dan — a vse delo, ki presega 10 ur, ne bo niti od daleč primerno uspehu.

Težko je določiti človeku delovno dobo.

Opazujemo, da si po končanem delu človek želi počitka. Kako je vesel, ko zazvoni »Ave Marijo« in se po trudapolnem delu vrača domov k počitku! Udrte oči, blede lica, okosteneli obraz nam pričajo, kakšen grozen zločin je, ako se delavcu krade najdražje, t. j. potreben počitek.

Podrobno delovno dobo je pa zelo težko določiti. Odgovor na vprašanje »Koliko časa naj človek dela?« je silno različen in odvisen predvsem od tega, kaj dela. Kako različno je delo, ki ga vrši kmet na polju, uradnik v pisarni, delavec v fabriki! Mislimo si rudarja, ki sklonjen koplje v jami, kamor ne prisije solnčni žarek — vsak bo

priznal, da potrebuje rudar neprimerno več počitka, kot poljski delavec, ki se giblje na svežem zraku. Istotako bo vsakdo uvidel, da se delavci po plavžih, topilnicah, kemičnih tovarnah veliko preje utrudijo, kot delavci v delavnicah pri mojstrih, kjer je delo včasih prepleteno s pesmijo.

Splošna velika pridobitev, ki jo je delavstvo uveljavilo po vojni, da se je uvedel 8 urni delavnik, je vse hvale vredna, vendar se ne da uporabiti povsod. Priznamo, da je mehanično delo z rokami utrudljivo in da se ga človek preje naveliča kot duševnega, dasi tudi slednje ni brez utrudljivosti. Zanimamo pa, da bi se dal ta osemurni delavnik izvesti povsod. V industrijskih podjetjih, zlasti tovarnah, je 8 urni delavnik naravnost potreben in tudi mogoč — če ga pa raztegnemo na obrt in zlasti na kmetijstvo, je silno poguben. Saj vemo, da se ravna kmečko delo po letnem času: po zimi se delo lahko zaključi v osmih

Idrijski rudarji.

urah, a poleti? Po leti se ravna po nujnosti. Noben gospodar ne bo trpel delavca, ki bi vsled sklicevanja na osemurni delavnik, pustil seno na travniku, ko vidi, da se bliža dež. Istotako se bo mojster mizar lepo zahvalil pomočniku, ki bi točno ob končani uri pustil nedodelano omaro, ki mora biti izvršena še isti dan! Nujnost zahteva, da se delo nadaljuje; seveda naj bodo pa te nadure — če ni drugače — boljše plačane. Osemurni delavnik se lahko predpiše človeku, ki ima opravka z mrtvo mašino, težje pa onemu, ki oskrbuje živa bitja (posli, hlapci, pesterne). Kakor zasluži 8 urni delavnik vso pohvalo, vendar se ne more posplošiti na vse delavstvo.

Ker govorimo že o počitku, se pomudimo nekoliko še pri tako zvanem *nedeljskem počitku*. Znana vam je ona lepa pesem o kovaču, ki celi teden »tolče in krega, da daleč razlega«. »Pa pride nedelja, kovačeva želja: zdaj enkrat počije, veselje užije! Bunkati, bunkati, kladvo pa v kraj!« Kako velikega pomena, nele moralnega in zdravstvenega, temveč tudi socialnega, je nedeljski počitek! Ves umazan pride v soboto delavec domov! V zvoniku zazvoni k prazniku. Delavec se umije, sveže preobleče in začuti v svetem nedeljskem miru, da je človek, ki ima dušo, ne pa suženj telesa in stroja. Umevno, da so opravila, ki jih ne moremo ukiniti v nedeljo, n. pr. krmljenje živine, potrebno snaženje, da se surovine ne pokvarijo itd. Tudi brivnice in

prodajalne zlasti po deželi naj bodo odprte, ker med tednom nimajo ljudje časa za nakup. Isto velja za železnice, pekarnice itd. V Nemčiji imajo pa delavci v nedeljo dvakratno plačo in zagotovilo, da so vsako drugo nedeljo prosti ter tako lahko zadostijo svojim verskim dolžnostim. Stara, preizkušena resnica pa je, da v nepotrebnem nedeljskem delu ni dobička, ne blagoslova. Nele božja, ampak tudi naravna postava zahteva en dan počitka v tednu, sicer se zloraba teh zakonov kruto maščuje.

Dotakniti se nam je še zelo važnega vprašanja o *ženskem in otroškem delu*. Ženska je po svoji naravi ustvarjena in odmenjena za domače delo v družini. Vendar so nezdrave razmere novejšega časa po-

Smrt v delavski družini.

rinile ženske v tovarne, pisarne, prodajalne itd. Kakor ne moremo na splošno oporekati ženskim službam izven gospodinjstva, vendar s trpkostjo priznamo, da žena, ki ji je izročena vzgoja otrok, ne spada v fabrike. Kdo naj vzgaja uboge črvičke doma? Po cestah se klatijo in postanejo otroci ceste z vsemi žalostnimi posledicami. Žena s delavka se smatra za oproščeno družinskih dolžnosti napram otrokom in možu. Neredkokrat postanejo matere s delavke kukavice, ki sicer preskrbe otrokom jedi in obleke, pa jih obenem prepuste tujim vplivom in s tem odtujijo družini in poštenju.

Tudi tam, kjer nezdrave razmere silijo ženske v fabriko, se nujno zahteva zanje več varstva, ker imajo slabejši telesni ustroj in drugi namen kot moški. Na vsak način se mora ženskam prepovedati težko delo po rudnikih, pri prevažanju, v opekarnah in steklarnah. Istotako mora podjetnik paziti na to, da ne pusti delavk pri celonočnem delu in jim da sobotni popoldan prost. Socialna zakonodaja mora čuvati pri materah materinstvo in zdravje s primernim dopustom.

Še hujše kot ženske, pa bi morala država zaščititi delo mladoletnih, šoliodraslih otrok. Otrok je le za lažja dela, ki nudijo spremembo in raznolikost. Ne sme se jim krasti mladostnega veselja in jih usužnjevat. Pred 14 letom otrok ne sme v tovarno. Dokler ni telesno utrjen in dovolj razvit, mu je treba odločno prepovedati delo po noči in še pri dnevnem delu dati vsaj po eno uro odmora in prostega gibanja na svežem zraku. Mladoletni ne bi smeli biti nikdar pri delu brez nadzorstva. Dočim ima nad tovarniškimi nedoletnimi delavci nadzorstvo policija, so otroci na kmetih prepuščeni ponekod mučenju in brezpravnosti. Kruti stariši jim nalagajo bremena, ki jih otroške rame ne zmorejo. V ranem jutru jih mečejo iz ležišč in pozno v noč silijo k delu. Kako bridko je življenje osirotelih pastirjev in mladih služkinj, ki ob nezadostni hrani, napornem delu in slabi družbi hirajo telesno in duševno! Sistem izsesavanja in izkoriščanja teh mladih sil vpije na maščevanje. Če je sploh kje potrebno socialno zdravljenje, je krvavo potrebno pri teh negodnih, nepoznanih mučencih modernega materializma in dobičkaželjnosti.

Več pravic!

Vsak človek, pa najsibo še tako reven vajenec ali zaničevana pesterna, ima svoje nedotakljive pravice, ki mu jih ne sme nihče krasti. Prva pravica je *pravica do življenja* telesnega in duševnega. Vse, kar mu ogroža to pravico, kar mu kvari, ovira prospeh njegovega telesa ali duše, je sovražnik njegove osebnosti, proti kateremu se mora boriti država, družba in on sam. Največji zaklad, ki ga ima človek, je njegovo življenje. Še črvček in mravlja se branita in zvijata, če jim hočeš ukrasti ta zaklad — kaj šele človek, ki je razumno bitje! Vemo pa vsi, da je življenje brez zdravja — smrt. Zdrav človek vse prenese, če treba tudi lakoto. Človek brez zdravja je pa mrtva senca, v nadlogo sebi in družbi. Zato je važna naloga države, da čuva v prvi vrsti *delavčevo telesno zdravje*. Od zdravih delavčevih rok je odvisna sreča njegove družine. Gorje, če delavec zboli! Odkod kruh, kje naj vzame zdravila? Kar je za državo vojska, to je za družino bolezen. Kar je pri bolezni najhujše, je to, da pride nenapovedana. Čim starejši je človek in čimbolj je navezan na družino in družina nanj, tem rajše ga obišče bolezen. Nevarno in nezdravo delo je skoro redno povod nesrečni bolezni. Kaj sledi iz tega? Sveta dolžnost države, da skrbi za varstvo zdravja v tovarnah. Koliko nezgod se zgodi dan zadnem v raznih podjetjih! Delavec večkrat ne more preprečiti teh nesreč, ker ne more ustaviti onega mehničnega, automatičnega drvenja, ki ga povzročata para in elektrika. Kakšna nevarnost za delavsko zdravje in življenje je delo po smodnišnicah! Več delavcev umore tovarne, kot so jih včasih pokončale vojske. Na Nemškem, kjer je sicer zelo poskrbjeno za delavsko varstvo, se vsako leto smrtno ponesreči nad 9800 ljudi.

Pa vzemimo slučaj, da pri nezdravem in nevarnem delu sicer ne pride do smrtnonevarnih slučajev — eno je pa gotovo, da namreč pešajo delavcu moči in da predčasno onemore. Kaj pa za slučaj, da delavec opeša? Kdo bo skrbel zanj? Velikokrat se zgodi, da morajo ti trpinici, ki so celo življenje delali za druge — romati v zadnjo postajo človeškega prognanstva — v ubožnico, kjer so v balast družbi, občini in sebi. — Moderne države so ponekod že spoznale to nezdravo stanje

in zahtevajo od podjetij, da morajo biti vsi stroji tako urejeni, da je odstranjena življenjska nevarnost. Zakon predpisuje določbe o zračenju, primerni razsvetljavi in drugih zdravstvenih napravah (kopalnice, vrtovi), ki jih morajo imeti tovarne. Zlasti v fabrikah, kjer je nevarnost za zastrupljenje, kot so tovarne za svinco, cink, živo srebro, tobak itd., je moderna zakonodaja oskrbela stalno policijsko nadzorstvo in natančne zdravstvene predpise. — Pa vsi ti ukrepi in predpisi še zdaleka ne rešijo vprašanja, kako naj se oskrbi delavec za slučaj bolezni. Zato so uvedle na pritisk delavstva moderne države takozvano zavarovanje zoper bolezni. Najlepše bi seveda bilo, ko bi vsak delavec zase varčeval v življenju, da bi si na ta način oskrbel za slučaj bolezni zdravnika, zdravila in postrežbo. Toda razmere so take, da se marsikdo ne bi zato brigal in marsikdo pri pičlih plačah tega tudi ne bi zmoget. Zato je država uvedla prisilno zavarovanje. Kakor hitro nastopi delavec službo, ga mora gospodar vpisati v zavarovalnico, kjer v določenih obrokah plačuje zavarovalnino deloma delavec sam, deloma pa gospodar. V slučaju bolezni dobi bolnik zdravniško pomoč, nekaj podpore in brezplačna zdravila. Dasi so te zavarovalnice velika socialna pridobitev, vendar niso urejene v združenem smislu in zato ne delujejo povsod tako, kot bi morale, ker jim manjka kontrole.

Nesreča nikoli ne počiva. Zlasti pri nekaterih nevarnih podjetjih, kot so: smodnišnice, rudniki, ladjedelnice, železnica itd., so nezgode na dnevnem redu. Veliko delavcev vsled teh nezgod postane nezmožnih za delo, ali celo izgube življenja. Zato je država upravičena, da se po briga za te slučaje tembolj, ker ponesrečenec zapušča večkrat številno družino. V ta namen so nekatere države uvedle zavarovanje proti nezgodam. Ker delavci večinoma niso sami krivi svoje nesreče, plačujejo zavarovalnici zoper nezgode le gospodarji za svoje delavce. Poleg zdravniške pomoči dobi ponesrečenec še rento ki znaša $\frac{2}{3}$ letnega zaslužka. V slučaju smrti dobe nedoletni otroci in vdova takozvano posmrtnino. Kjer zakonodaja skrbi za delavske zavarovalnice zoper nezgode, vlije vsaj eno sladko kapljico v morje bolečin in bridkosti delavskega življenja.

Silno pomembno je tudi zavarovanje za onemoglost oziroma starost. Delavec je delal več let v fabriki, pa si je nakopal jetiko. Onemogel je in niti $\frac{1}{3}$ tega ne more zaslužiti, kar zaslužijo drugi tovariši v isti dobi in z istimi močmi. Nekaj časa podpira sicer reveža bolniška blagajna — a potem? Za starost, ki se po zakonu začne šele s 65 letom, je delavec nepreskrbljen. Zato se zavzemajo moderne države, da skrb za slučaj onemoglosti s tem, da plačujejo delavci od 16 leta naprej pristojbine za slučaj starosti ali oslabeledosti. Kar preostane denarja, ga država uporabi v to, da omejuje jetiko, zida zdravilišča, zatira spolne bolezni, gradi bolnišnice itd. Ta vrsta zavarovanja pa ni prisilna izvzemši nekaterih delavcev, kot so n. pr. rudarji.

Človek pa nima le telesa, temveč tudi dušo. *Skrb za dušo* je ena najvažnejših zahtev, ki jih upravičeno stavi delodajalcu vsak delavec. Saj je znano, koliko mladih delavcev se skvari v fabrikah in delavnicah! Neprimerno je skupno delo obeh spolov. Zlasti je treba ločiti kopališča, umivalnice, preoblačilnice itd. Veliko škodo je povzročilo ljudski moralni tudi nočno delo. Koliko mladih nataric izgubi med pijanci svoje poštenje! Še bridkejša je usoda sobaric. Nič manj v nevarnosti niso služkinje, ki so odvisne od strasti gospodarja in sinov. Veliko odgovornost za moralo vajencev in pomočnikov nosijo mojstri. Zgodi se, da jih

zlorabljaajo v nepošteno kupčije, da jih pohujšujejo in jim zabranijo pot v cerkev. Važno je, da se pred nastopom službe starši pogode z mojstrom glede verskih dolžnosti svojih sinov in hčera, ki jih dajejo v pouk.

Istotako potrebuje delavec, ki pri ročnem delu duševno otopi, časa za umsko izobrazbo in še bolj za srčno vzgojo. Koliko koristi donaša delavcu in delavki prosvetno društvo, kjer si bogate dušo s predavanji, prireditvami, petjem in krepijo telo s telovadbo! Za svoj duševni napredek mora biti delavec zavzet in dolžnost njegova je skrbeti, da mu delodajalec te važne pravice ne krati. Med važne pravice, ki jih ima delavec, spadati tudi *pravica do dela in pravica svobodnega združevanja*. Posebno v današnjih dneh, ko je brezposelnost tako splošna, je dolžnost države, da čuva delo, da lajša iskanje dela in da za slučaj brezposelnosti skrbi za odpuščenega. Kolikega pomena so delavske posredovalnice, ki so jih uvedli v Nemčiji! Te posredovalnice dajejo staršem brezplačen svet pri določanju poklica otrok in skrb za zaposlitev brezposelnih pri mojstrih in tovarnah.

Važna pravica, ki jo ima delavstvo, je tudi pravica svobodnega združevanja v organizacije, ki ne nasprotujejo socialni blaginji. Vse prednosti in ugodnosti, kar jih je delavstvo tekom stoletja pridobilo, je pridobilo potom močnih organizacij, ki jih zovemo strokovne zveze. V teh zvezah delavec ni več osamljen: za krivico, ki se zgodi enemu, se potegnejo desetstisoči.

Predolgo bi nas zavedlo razpravljanje o podrobnih delavskih vprašanjih, ki zlasti v naših dneh pretresajo svet. Že samo kratko naštetje pravice delavstva nam pričajo, kako važno je, da se jih delavec zaveda. Zavedal se jih pa ne bo, če jih ne bo poznal. Tu imajo pa zopet besedo naša prosvetna društva.

Važen poziv.

Knez in nadškof goriški je izdal škofovsko okrožnico, v kateri poziva vse vernike, naj se z vsemi močmi zavzamejo za misijonsko delo. V ta namen je določen za slovenski del naše škofije misijonski teden od 3.—6. januarja 1926. Škofova želja je, naj bi se pozivu odzvala tudi prosvetna društva.

Ker temelje naša društva na pozitivno verskem stališču, z veseljem sprejemajo škofovsko vabilo v zavesti, da vršijo važno katoliško dolžnost, če sodelujejo pri važnem delu za razširjanje božjega kraljestva, ki je edino možno pobratiti narode in dati svetu oni mir, ki ga zastonj sklepajo diplomati pri zelenih mizah.

Z grozo nas navdaja vest, da je na svetu še 1000 milijonov paganov in mohamedancev, ki sede v senci verske teme. Nas slovenske katolike pa mora še posebno vzpodbujati za misijonsko delo bridka resnica, da naši slovanski bratje v ogromni večini niso še v Cerkvi božji in da čakajo apostolov, podobnih sv. Cirilu in Metodu.

Kaj naj torej store naša društva za misijonsko misel v dneh misijonskega tedna? Predvsem pozivljamo člane in članice, naj se številno udeležijo farnih slovesnosti v domačih cerkvah. Nadalje toplo priporočamo, da prirede društva v nedeljo 3. januarja ali na praznik Sv. Treh kraljev popoldne primerne društvene večere, pri katerih naj

pride v razpravo misijonska misel. Če nam bo »Misijonska zveza« v Gorici preskrbela pravočasno primerno gradivo in skioptične slike, bomo skušali postreči društvom s tozadevnim programom. Veliko lepe snovi prinaša letošnji »Misijonski koledar«, ki ga lahko naročite v prodajalni K. T. D. v Gorici za 5 lir.

Misijonsko delo čaka predvsem našo deželo. Z žalostjo opazujemo, da nam primanjkuje duhovnikov. Ta primanjkljaj bo od leta do leta hujši. Zato je naša prva misijonska dolžnost, da podpiramo naše dijaške zavode, kjer se dijaki vzgajajo za duhovske poklice. Mislimo v prvi vrsti na »Alojzijevišče« in »Malo semenišče«. Sveta dolžnost naša je, da pomagamo tema zavodoma z denarnimi prispevki ob vsaki priliki. To bo najboljše in za naše razmere najizdatnejše misijonsko delo, kateremu se ne sme odtegniti nobeno društvo.

Naš krščanski, socialni in prosvetni program nam nalaga dolžnost, da se odzovemo vabilu našega nadškofa in vsestransko pripomoremo k uspešnemu sodelovanju ob priliki misijonskega tedna!

R. Bednarik.

Naš Evangelist.

Ko da je danes pomnim. Ravno takrat smo se pripravljali za maturo. Naše misli so pa bile krog moža, ki je vodil po strmem bregu ves slovenski narod na goro odrešenja. Pa je prišel kdo izmed nas v razred in dejal: »Videl sem ga« ali celo »Govoril je z mano«, tedaj se nam je v hipu zazdel tisti tovariš nekaj več. Njegove obleke se je še držal duh moža, ki smo ga vsi videli skozi mladostne sanje. Če bi živel ta naš evangelist, bi obhajal ta mesec šestdesetletnico svojega rojstva. Toda trohni že sedmo leto ... Njegov duh pa živi še danes v slehernem izmed nas, v vsej slovenski zemlji, ki ji je on dal vse, kar je imel.

O Janezu Evangelistu Kreku govoriti bi bilo danes že odveč. Rojstvo, življenje in vstajenje našega ljudstva je s stoterimi skrivnimi nitmi zvezano s tem imenom.

Zato naj bo teh par bornih stavkov razmetanih po papirju le medel odsvit tega, kar bi moral vsak društvenik vedeti o Kreku; naj bo le zato, da pogledajo na sliko Krekovo v tistih društvih, kjer je še iz katerihkoli vzrokov ni!

Dolenjski grički so mladostni znanci majhnega Janezka, ki je bil rojen o Božiču leta 1865. pri sv. Gregorju nad Sodražico. Mali deček je že od mladih nog občutil, kaj je beda in pomanjkanje. Njegovega očeta učitelja so kmalu prestavili v Komendo. Tu je Krek izgubil svojega očeta, ob katerem je zorel v poznejšega velikana. Z materjo se je po očetovi smrti preselil v Selce nad Škofjo Loko. Na gimnaziji je že nabiral semena, ki jih je potem z velikanskimi zamahi sejnal v naše brazde ... Njegova pot je šla: v ljubljansko semenišče, odtod na dunajsko univerzo. Ko se je mladi doktor, ki je hodil po Dunaju v enih samih zakrpanih hlačah, vrnil domov, je šel duše past med Ribničane, odtod so ga poslali za vikarja k ljubljanski stolnici. L. 1895. je postal profesor v ljubljanskem bogoslovnem semenišču. V Ljubljani je objel v neizmerni ljubezni delavce najnižje in najbolj zapuščene. Stopil je celo med najbolj zavržene, med »cigararce«, med delavke v tobačni to-

varni, ki so veljale za pocestne deklinе in jim vstanovil vzorno organizacijo. Še danes se te delavke v solzah spominjajo Kreka. Komaj par dni je bil šenklaški kaplan in že je združil delavce v »Jugoslovansko strokovno zvezo«. Kaj je to pomenilo, vedo le oni sami. Če ne bi ves slovenski narod prižigal lučic na Evangelistovem grobu sredi ljubljanskega polja, bi on imel svoj grob razsvetljen s kresovi, ki gore v srcih slovenskih delavcev in delavk. Ko je postal Krek državni in deželni poslanec, se je njegovo delo podesetorilo, postoterilo, da zrasel je v svoji delavnosti do neba, da je zastrla senca velikega Sejalca vse obzorje... Bil je pisatelj: ljubke pesmice, narodne himne, ki planejo iz srca na vrhove planin; igre in povesti; nabožno slovstvo; vzemi in beri le »Zgodbe sv. pisma« Mohorjeve družbe in boš videl, kako je bil res doktor sv. pisma. Njegov »Socializem« je rodil naše socialne pisatelje. Pokazal je vsem široko cesto, koder tavajo ljudstva brez cilja; določil je pa tudi pota našega krščanskega socializma. Bil je časnikar; o, danes ne bereš več takih duhovitih domislic, tako ostro brušenih stavkov, ki so kar razrezali nasprotnike. Bil je oče dijakov. Njegovi socialni tečaji na Št. Joštu so bile prave univerze, kjer se je mlado razumništvo šolalo za ljudske vodnike. Koliko in kako je pomagal mehčati trdi študentovski kruh, ve le večna Pravica... Bil je v deželnem zboru inženir, bil je zadrugar, bil je šolski vzgojitelj. V drž.

zboru je Krek bil osrednja postava. Njegov sloviti dvoboj s sedanjim predsednikom čehoslovaške republike Masarykom, je odvrnil od Avstrije kulturni boj. Framasoni so se od tedaj bali Kreka kot žarečega oglja. Nešteto predlogov in zakonov je on osnoval in jih je vlada morala izvesti. Kot prorok in pravi evangelist je pridigal nekoč v parlamentu Poljakom in jim očital propalost. Vsi poljski poslanci so ihteli

Krekov nagrobni spomenik.

ob besedah skromnega Slovenca ... Bil je pravi oče naroda; ni pozabil skrajnih vej slovenstva; med nas Goričane jo je večkrat primahal peš čez gore in po navadi potrkal pri prijatelju Jožetu v hribih, pri sedanjem svetolucijskem župniku.

Krek nam je dal vse, kar danes imamo. Miren in Gore, Št. Lenart v Benečiji, Solkan, Vipava, Trnovo in Kras, sv. Gora in sv. Višarje so priče njegovega oranja. Iz »Slov. kršč. socialne zveze« v Gorici, ki ji je on bil duševni oče, je danes vzšla naša Prosvetna zveza. Ravno prosveta med ljudstvom je bila steber, na katero je Krek oprl vso stavbo slovenske moči. Vsa prosvetna organizacija med Slovenci je plod njegovega dela. In kako je on to znal! Priprosto in domače; šel je h kmetu na njivo, peljal otročiča iz šole k mami in še pri njej pogledal, kaj kuha; po cesti je prikoračal z beračem v pomenku in šel k seji ali predavanju; na planinah je ukal in krave pasel; na Dunaju je hodil kot živa vest za ministri; pri prijatelju Bajcu v Št. Janžu je šel v spovednico; bil je povsod in med vsemi. In bi se čudili, da je politična, prosvetna in gospodarska organizacija med Slovenci le po njem? In bi dvomili, da ni več Evangelista med nami, čeprav so ga našli z osteklenimi očmi in mrtvega v Št. Janžu? Še je pri nas in med nami; mi vsi ga slutimo, samo se ne zavedamo ... Prijatelji po družtvih, zmiselite se nanj, ne radi teh besed, ki skoraj blatijo njegovo veličino in spomin, marveč radi njegovih del ... Posvetite mu le eno svojo misel; vera vseh skupaj pa mora biti po njem trdna »da napoči zarja tistega dne, ko naša kultura ne bo več krizantema siromakova, temveč bogastvo bogatega. Že slutim zarjo tistega dne, že slišim dleto, ki kleše granitni temelj novi zgradbi ...«

Cene.

Prošnja k sv. Miklavžu.

(Za male in velike.)

Dobro vemo vsi, zakaj
čakamo nestrpno,
kdaj bo sveti Nikolaj!

Ubogi sveti Nikolaj,
kako boš vsem ustregel,
ko pa ne veš kako in kaj!

Otroci hočejo igrač,
starejši sladkarije,
odrasli pa jedi, pijač!

Veš kaj, dobri sveti mož,
da ne bo zamere,
palic si naloži v koš!

Palica je krasna stvar
za male in velike.

Le palic nam prinesi v dar!

Franc Novak.

Debele oči.

So ljudje, ki imajo debele oči: vsako majhno stvar povečajo, ali kakor pravimo, naredijo »iz muhe slona«. Premišlujem v boleznih, ki mi jo je Bog poslal, večkrat tudi o teh ljudeh in sklenil sem iz lastnih izkustev napisati, kar sem sam doživel v društvenem življenju.

So ljudje, ki niti z daleka nimajo smisla za težave, s katerimi se morajo boriti naša krščanska društva. Vse naše društveno delo jim je nepotrebna otročarija, zavajanje mladine, prilika za priložnost itd. Če vstajajo taki črnogledi kritiki iz nasprotnih vrst, se nam ne zdi čudno, ker sovraštvo začne s podiranjem in vidi pri sebi le svetle strani, na drugem pa le črne maroge. Neverjetno pa je, da se po njih zgledu ravna tudi nekateri »naši« somišljeniki, katerim bi prisojal vendar nekaj več treznosti.

Kakor hitro se ustanovi krščansko društvo, pa vam že raztegnejo svoje oči in kot mačka v temi preže na svoj plen. Na lastne oči vidijo, ali bi vsaj morali videti, kaj se godi po vasi ponoči — pa imajo za ta opazovanja predaletč oči. Kaj zato, če fantje skrivaj opletajo okrog oglov, kaj zato, če plešejo, pijejo, kolnejo, se tepejo! Saj to je bilo in bo v naših vaseh! — Če se pa ustanovi društvo, kjer mladina po truden dnevnem delu igra, se vadi v petju, godbi, posluša predavanja — o potem je pa ogenj v strehi. S svojimi debelimi očmi takoj ošvrkajo celo društvo. Če drugega ne morejo, začnejo z mešanimi vlogami, kasnim zaključkom itd. Ni jim mar, če svobodomiselna društva vlečejo mladino k predstavam, ki so vse prej, kot poštene! Nič zato! Če pa naša društva igrajo pametne vloge pod nadzorstvom in se nad temi uprizoritvami, ki jih igrajo naša društva tudi izven mej naše dežele, nihče, ki je pameten, ne spotika — pa vendar najdejo ti preobčutjivi policaji dlako v jajcu! Hvala Bogu, da je teh ljudi malo! A vendar že ta mala družba debelookih s svojim razdiranjem več škoduje, kot vsi trezni delavci na kulturnem polju.

Nič ne rečem, da se tudi v naših društvih ne dogode semtertje kakšne nerednosti. Jeli to kaj čudnega? Delo človeško so in na vsakem takem delu, ki ga vodijo ljudje, so pogrški. Nikakor pa ne gre, da bi radi ljudi, z debelimi očmi trpela ideja in oni, ki se zanjo žrtvujejo. Nedostatki se lahko popravijo, a madež očitavanja leži kot môra nad vsem delom in neredkokrat je posledica tega dejanja ta, da se društvo razpusti in se začne v vasi zopet staro življenje brez discipline, ko je ples, ponočevanje itd. zopet v »modi«.

društva res disciplinirana! Red in dober glas naj bosta naš kras! Na druga res disciplinirana! Red in dober glas, naj bosta naš kras! Na drugi strani pa se nikar ne dajmo omamiti od debelih oči, ker vemo, da skozi nje govori nevoščljivost, farizejstvo in včasih maščevalnost. Še vedno je znak dobre stvari, da jo napadajo z očitki. Kakor imamo radi prijateljski nasvet in tudi grajo, če jo zaslužimo — tako pa pozmilujemo škodoželjne — debele oči.

Dekliška greda.

Za siromake.

Bile so usmiljene in milosrčnost se pri njih ni pogrešala. Njih rod in njih slava ne bosta prešla in njih ime živi od roda do roda, ker pripovedujejo o njihovi modrosti narodi in jim pojejo slavo obdarovani.

(Sirah, 44. 10—55).

Iva

Godovno vezilo.

(Za praznik Brezmadežne.)

Zbirala sem, zbirala
rožice po leti,
da bi dali jih za god
Mamici presveti.

Padala je, padala
slana na gredice,
rožicam je dahnila
smrt v cvetoče lice.

In zdaj nimam — nimam več
rožic, nimam sveče,
da bi dala jih za god
Mamice ljubeče. — — —

Čuvala sem, čuvala
lučko plamenečo,
da bi jo prižigala
pred Mamico ljubečo, — — —

Pihala je, pihala
burja v mojo svečo,
pa mi je ugasnila
svečo plamenečo.

Nič zato, prav nič zato,
če nimam lučke, cvetja.
Srčno lučko, ličic cvet
Ji dam za god Spočetja.

Iz dekliških krožkov.

Občnega zbora P. Z. naj se udeležijo tudi članice, ker spadamo vse k naši prosvetni družini.

»Vigred«, ki jo pošiljamo krožkom, stane letno 10 lir. Krožki naj poravnajo naročnino!

Straža pri Cerknem. Dne 27. sept. smo obhajale obletnico ustanovitve našega krožka. V ta namen smo se zbrale v društveni sobi s člani in drugimi somišljeniki. Nastopile smo z govori, dekl., šaljivimi prizori in petjem. Preprost vzpored so nam še olepšali in podaljšali gg. iz Cerkna in domači g. predsednik. V svojih govorih so nam izrazili priznanje in dali nove pobude k vztrajanju. Me pa smo z novim prepričanjem in veseljem sklenile čedalje bolj se poglobiti v jedro in temelj naše organizacije, izvrševati nje naloge in zahteve. — Odšla je iz naše srede in se poročila vneto in vsem priljubljena odbornica Francka Lahajnar. Krožek ji ohrani veden spomin.

Poljubin. S počasnimi, pa gotovimi koraki smo nastobile tudi me na pot duševne in telesne izobrazbe. Ustanovile smo si Dekliški krožek

v našem Prosvetnem društvu že meseca junija t. l. V načelstvo smo si izbrale Jožefo Rejc za načelnico, Justinšo Kenda za tajnico, Jožefo Klinčkon za nadzornico. Vsled preobilenega dela na polju, smo morale v poletnem času opustiti večerne sestanke. Zato bomo pa sedaj v zimskih večerih bolj delale za umsko izobrazbo. Po dvakrat na teden imamo večerne sestanke v društveni sobi, kjer šivamo, pletemo, ob enem čistamo podučne knjige, kar zanima vsako dekle, ki hoče nastopiti pot pravega življenja. Posebno rade čistamo »Naš Čolnič«, ki se nam je zelo priljubil. Vmes pa tudi zapojemo, saj petje je znak čiste in plemenite dekliške duše. Imele smo tudi predavanje o pomenu in delovanju dekliških krožkov. Imamo tudi me mnogo načrtov za bodočnost, katere upamo kolikor mogoče udeležiti. Posebno se hočemo zanimati za naše mlajše sestrice, ki še ne vedo v svojih čistih dušah za pokvarjeni svet. Podati in kazati jim hočemo navodila za življenje, katerih jim žal premalo nudijo naše današnje šole. Korakati hočemo po za-

črtani poti do skupnega cilja vseh dobro mislečih deklet. Sesterske pozdrave pošiljamo vsem dekliškim krožkom širom naše Prosветne zvezze! Bog živi!

Avče. Naš dekliški krožek se lepo razvija. Imamo večkrat sestanke, kjer si čitamo kake primerne knjige in članke, zlasti »Naš čolnič«. Dne 17. 10. nas je obiskala gospa

Glaserjeva z g.čno Vukovo. Gospa je imela jako lepo načelno predavanje, s katerim nas je vzpodbudila k še bolj smotrenemu delovanju in nas je navdušila za krožek. Naraščaja pri nas še nimamo, zato smo sklenili, da pričnemo z njim sedaj pozimi in da malčkom priredimo malo prireditev. Upamo, da bomo mogle kmalu o tem kaj več poročati.

Dijaški vestnik.

Štefan Tonkli:

Ko je zahajalo solnce...

K človek, ki se mu je poznalo, da je truden, truden... Ko je zahajalo solnce, se je privlekel do mogočne, veličastne cerkve. Zadnji solnčni žarki so padali skozi visoka okna na pozlačeni altar in ga vžigali, da je plamtel, dočim je bila cerkev že skoraj napol mračna. Tujec je šel omahovaje proti altarju. Šel je počasi, tako da se je z vsakim njegovim korakom nekoliko zmračila cerkev, altar pa bolj krvavo zažarel.

Ko je stopal utrujen po mračni cerkvi, se je zdelo, da nosi na hrbtu težek, težek tovor, pod katerim klone.

Altar je žarel, krvav je bil, da se je človeka polaščal strah. Tujec pa je sklonil glavo, zaprl oči in se pritipal do nebeške mize. Tam se je vrgel na tla, njegovo težko breme pa nanj.

Altar je gorel z ugašajočim plamenom, tujec na tleh pred altarjem pa je bil videti kot črna guba.

Krvavi soj je pričel ugašati, tujec se je plaho stresel. Molil je:

»Gospa! Moči Te prosim, samo moči. Glej, da sem imel moč, ne bi padel, ne bi se ponižal tako globoko...»

Ah, Gospa; samo moči mi daj, da ne padem še globlje, globlje. Daj mi moč, da vstanem, da mi vzide solnce življenja. Moči Te prosim, da vržem s sebe to težko breme, da Ti potem zapojem himno ljubezni.

Gospa, Ti vidiš v moje srce, Ti vidiš vso mojo hudobijo, zato se skloni k meni, zato mi izprosi odpuščanja...»

Solnce je umrlo, krvaveči altar je zatemnel, ostala je na njem sveta Mati, žaljen in usmiljen pred njenimi nogami je klečal tujec, podoben črni, žalostni senci... — — — — —

Jutro. Cerkev diha blagoslov, Križani na altarju odpušča, odpušča, nebeška Gospa se smehlja...

Tujec je zapel: »Moja duša povečuje Gospoda«...

Dijaško gibanje.

Rast. Tovariši! ki čutite v sebi kaj sile in pesniške žile, kaj duha in sokà, pošljite tudi za naše glasilo kaj duha in sokà, da ne bo usahnilo. In to za božično številko vsaj do 10. decembra

Osrednji odbor D. Z. tovarišem v znanje in ravnanje: 1. Na svoji zadnji seji je odbor sklenil, naj se vrše za božične počitnice po vseh okrožjih sestanki. Zato naj se tovariši za ta dan pripravljajo in določijo, kdo in kaj naj predava, da bo tovariše okrožja zanimalo — 2. Okrožni referenti naj poročajo o stanju in razmerah v okrožju. — 3. Vsa pisma, kakor tudi vsi dopisi za »Čolnič« in »Rast« naj se naslavlajo na: Anton Tonkli, Via Seminario 7, Gorica. — 4. Naročitev »Čolniča« v bodoče ni obvezna, kot je bilo že sklenjeno na zadnjem občnem zboru, pač pa ga je vsak moralno

dolžan obdržati še nadalje in z njim ter po njegovih smernicah širiti prosvetno delo po vsej deželi. — 5. Ne pozabite, da obstoja v Gorici »Dijaška menza« in zato se je spomnite tudi z agitiranjem za pobiranje darov. — 6. Tovariši, tudi v Istri, tudi tam so naši kraji! Ponosimo misel D. Z. tudi tje!

Tolmin. Krščansko misleči dijaški, ki smo si ustanovili o počitnicah svoj dijaški krožek, delamo. Začetno predavanje, s katerim smo si začrtali smernice, je bilo načelno. Od programa in dela ne odnehamo. Rabili bi zlasti leposlovnih knjig. Prijateljskim dijaškim krožkom izročamo najlepše pozdrave!

Za praznik Brezmadežne prirejajo naši krožki primerne dekliške akademije. Lepe pesmice najdejo v zbirki M. Elizabete »Iz moje cevice«. Praznik naj se vrši, kot določa poslovnik. Bog živi!

Petje.

A. S.

O dveh potrebnih lastnostih dobrega pevovodje. Če imajo pevci dolžnost zahajati redno k vajam, slušati pevovodjo in držati disciplino na sploh, ima z druge strani tudi pevovodja poleg pravic tudi dolžnosti do zbora. Pisati o dolžnosti prvega in drugega se zdi z ene strani skoro odveč, kajti pevske zbor ni četa vojakov s svojim stotnikom, kjer delajo posamezniki zato, ker morajo delati; pevske zbor je četa pevcev, ki so pristopili k zboru prostovoljno, iz veselja in iz ljubezni do petja. Če imajo pevci poleg drugih zmožnosti in lastnosti še veselje in ljubezen do stvari, mora uporabljati pevovodja s svoje strani vse sile in moči, da bo znal te dobre pevce obdržati v

zboru in jim biti dober pevovodja v pravem pomenu besede. Od pevovodje se zahtevajo mnoge dobre lastnosti, tako: potrebno znanje, pridnost, vztrajnost, vljudnost, potrpežljivost, prizanehljivost itd. Pevovodja mora znati vzgajati pevce v samostojnosti, umeti mora obdržati pevske zbor na gotovi moralni višini, biti mora zboru solnce, od katerega dobivajo pevci potrebne svetlobe in toplote. K pridnosti, ki je jako lepa čednost, spada gotovo tudi priprava na nastop. Bil sem priča mučnim prizorom, ki so nastali vsled tega, ker je prišel pevovodja pred zbor nepripravljen. Kdor meni, da ni treba dobremu pevovodju nikake priprave, misli popolnoma napačno kajti pripraviti se moramo točno in vestno na vsako, tudi na še tako lahko pesem.

Predno začne pevovodja podajati pesem drugim, jo mora sam do-
dobra poznati in jo tudi notranje
doživeti, kolikor jo more. *Popolne*,
idealne interpretacije ne bo mogel
določiti vedno že vnaprej, mora si
pa biti na jasnem glede fraziranja,
točno mora določiti mesta za od-
dihe v kolikor niso že določena, a
da bo zmogel to oboje, je dobro
če si zapoje v posameznih glasih
frazo za frazo najprej sam. Jako
potrebno je, da obvlada besedilo
vsaj mestoma na pamet. Določiti
mora nadalje brzino, s katero bo
proizvajal pesem, vedeti mora za
točke, ki tvorijo v pesmi nekake
viške, od katerih zavisi včasih na-
raščanje in pojemanje zboru v br-
zini in moči. V splošnem mora ve-
deti pevovodja že vnaprej za vse,
kar bo hotel doseči v pesmi in
praktično je, če si vse to zaznamu-
je v partituro. Šele ko je tako v
vsem skrbno pripravljen, naj sto-
pi s pesmijo pred zbor. Naj ne bo
nobenemu žal za zamudo časa, saj
se bo gotovo bogato poplačal pri

vajah. Pevovodja mora napraviti
na zbor vedno dober vtis in to bo
dosegel, če bo prihajal k pevskim
vajam pripravljen in če bo njegov
nastop jasen in siguran.

Druga dobra in za pevovodjo
nujno potrebna lastnost je *potr-
pljenje*. Nikar misliti, da mora in
more zbor peti dovršeno že pri
prvih vajah, ampak čakati ter piliti,
in uspehi ne bodo izostali! Škodljivi
bi bilo demoralizirati pevce in
jih spravljati v slabo voljo in v
malodušnost. Pevovodja bodi pri
svojem delu sličen kiparju, ki vpo-
rablja mnogo vrst dlet, predno iz-
kleše iz neoblikanega kamna dovr-
šen kip. Vsako naglo in nervozno
delo pri pevskem zboru je škodljivi-
vo in se včasih grozno maščuje.
Vsi vemo, da so najbolj solidna in
najlepše izoblikovana ona dela,
katerim posvetimo največ časa,
truda in potrpljenja. Pevovodja
brez potrpljenja ima na sebi velik
pogrešek, ki tvori zanj črno piko
vkljub vsem drugim dobrim last-
nostim, ki ga dičijo.

Naše prosvetno delo.

Prosvetna zveza.

Na občnem zboru P. Z. naj poda-
jo vsi zastopniki okrožij kratek
referat o letnem delovanju podreje-
nih društev. Poročilo naj bo spisano.
— Vstop k občnemu zboru je dovo-
ljen vsakemu članu in članici naših
društev. Društveniki, zavedajte se
svoje dolžnosti!

Načrte za društvene večere bodo
dobili društveni predsedniki na
občnem zboru. Posamezni večeri
stanejo 2 liri.

Društva, ki še niso plačala člana-
rine, tiskovin, prispevka za vezavo
knjig itd., naj poravnajo svoj dolg
čimprej. — Opozarjamo ona druš-
tva, ki imajo potovalno knjižnico, pa
so knjige že prečitala, naj vrnejo

zaboje, ker je še veliko društev, ki
nimajo knjižnice.

Predavali so v tekočem mesecu g.
Bednarik v Gabrijah in Gorici, g.a
dr. Glaserjeva in g.čna Kocijančič
v Tomaju, zvezni tajnik v Št. Mav-
ru, inž. Rustja v Plaveh, dr. Kacin
v »Mladiki«, M. Bratuž v Podsabo-
tinu, T. Sever v Gabrijah, dr. Glas-
er v Velikem dolu in dr. Bitežnik
v Mirnu.

Delo v mesecu decembru. Bliža-
joči se mesec je poln vsebine, ki jo
društva lahko uporabijo pri svojih
sestankih. Prihaja *Miklavžev večer*,
veselje naših otrok in pobuda za do-
brodelnost med nami. Naj ne bo
društva, ki bi pozabilo na tem praz-
novanju uboge dece! Primerne igre
ima Prosv. zveza. Za Miklavževim

večerom nastopa praznik *Brezma-dežne*. Dekliški krožki praznujejo ta dan svoj praznik.

Božični prazniki ne smejo iti mimo društev. Posvečeni naj bodo neumorni agitaciji za »Naš čolnić«. Pri *Silvestrovem* večeru naj društva pregledajo delo v preteklem letu in zasnujejo načrte za novo leto. Društveniki, koliko dela in prilik vas več poglobite društveno življenje! čaka! Ne držite križem rok, tem

Okrožja.

Gregorčičevo okrožje prireja v teh dneh revizijo po društvih, in sicer 28. v Rihemberku, 29. v Gaberjah in Branici, 5. nov. v Brjah. Okrožna prireditelj se bo vršila v Gaberjah okrog Velike noči; nastopijo vsi pevski zbori. Organizatorični tečaj se bo vršil v januarju.

Goriško orožje je bilo ustanovljeno v nedeljo 22. novembra. Sestanka so se udeležili zastopniki društev iz Gorice, Solkana, Podgore, Št. Mavra in Sovodenj. Zvezni tajnik je nazorno pojasnil namen in poslovanje okrožnega odbora, ki je zlasti za goriško okolico izredne važnosti. Po živahni debati je bil izvoljen naslednji okrožni odbor: g. A. Čuk preds., g. V. Bednarik tajnik, g. M. Brezigar blagajnik in predsedniki društev iz Gorice, Solkana, Podgore in Št. Mavra. Slednje ostanejo nadalje pri mirenškem okrožju.

Kobariško okrožje. Dne 8. t. m. se je vršil občni zbor za kobariško Prosvetno okrožje na Iderskem. Zastopanih je bilo pet društev in sicer: Livek, Idersko, Vrsno, Drežnica in Trnovo. Odsotna so bila najbrž radi slabega vremena društva Kred, Breginj, Sedlo in Staroselo. V odbor so bili enoglasno izvoljeni: predsednik Franc Kurinčič z Iderskega, tajnik Jožef Faletič z Livka, blagajnik Velikonja Miroslav iz Tršave.

Društva.

»Mladika« v Gorici. Za to jesen imamo na programu ciklus predavanj iz kult. zgodovine našega naroda. Do sedaj sta predavala gg. Rado Bednarik in g. dr. Kacin o prvih znakih našega kulturnega življenja, g. Kralj Janko pa o sv. Cirilu in Metodu. Dekleta so priredila v pret. mesecu svoj večer z razgovorom o bližajoči se božičnici. Na fantovskem sestanku je pa govoril g. prof. Terčelj o naših najskrivnejših in najhujših sovražnikih.

Na dan vseh svetnikov smo pokazali sad dramatične šole: dali smo Hauptmannovo: »Hanice pot v nebesa«, pretresljivo žaloigro, ki je močno razgibala notranjost navzočih. Ta nov prevod, prirejen od našega neumornega režiserja g. prof. Terčelja, kot nalašč izbran za tiste dni žalostnih spominov, bo gotovo izpodrinil že obrabljeno »Mlinar in njegova hči«. 8. nov. 1925. smo igro ponovili.

Človeška duša potrebuje tudi razvedrila, smeha. Tega nam je nedelja po sv. Martinu nudila dovolj. V ožjem krogu povabljenih članov in znanih družin, smo pokazali »Mutastega muzikanta« in »Izgubljeno stavo«. Naš mešan zbor je zapel nekaj pesmi. Pokazala se je stara resnica: naša narodna pesem je vedno tista, ki zbudi v ljudski duši topel odmev. Vsa moderna, naj si bo skladba v harmonizaciji še tako dovršena: ljudsko srce ostane hladno. Naš mešan zbor in moški oktet gojita sedaj samo narodno pesem. Naši diletantje so pa pokazali pridnost, veselje in vstrajno voljo. Korajžno naprej!

Št. Maver. Nedelja 15. novembra je bila za našo vas veseli dan. Imeli smo v svoji sredi odposlanca Prosv. zveze g. prof. Terčelja, ki smo ga povabili, da nam pomaga ustanoviti prepotrebno prosvetno društvo. Po maši se je zbralo okrog

30 fantov in mož k ustanovnemu sestanku. G. Vendramin Fr. je otvoril zborovanje in pozdravil v toplih besedah zastopnika Prosvetne zveze G. zvezni tajnik je v lepih, jasnih in prepričevalnih besedah očrtal namen in pomen prosvetnih društev. Vidna zadovoljnost in korajža je sevala vsem udeležencem z obraza, ko je govornik končal. Takoj smo sklenili ustanoviti društvo in si izbrali naslednji odbor: F. Vendramin, pred.; Filipič Fr., podpreds.; Bitežnik J., tajnik; Valentinčič L., blag.; Pintar Kristina, knjižničarka in Ang. Figel, pregl. računov. Novoustanovljeno društvo je pozdravil v toplih besedah g. V. Bednarik v imenu goriške »Mladike«. Z radostjo smo začeli z delom in si štejemo v čast, da smo se priključili naši vzorni, veliki družini, ki se zbira pod okriljem Prosvetne zveze.

Bovec. V »Eдинosti« si je nekdo privoščil debel »špas«, s katerim je najbrže mislil potegniti Bovčane. Ne bi se spuščali v polemiko z dopisnikom, ker je le preveč smešen, vendar resnici na ljubo povemo tole: Če dopisnik ne biva v Bovcu, naj pride vsaj v nedeljo 6. decembra k nam, da bo videl naše mlado društvo »Mladino« nastopati pri dramatski predstavi, za katero se vrli igralci in igralkе pripravljajo vsak večer. Znabit bi sprevidel svojo »dobro informirano« zmoto in ne bo več očital »Čolnič«, da poroča o društvu, ki ga sploh ni. Pa še nekaj bi zaupno povedali temu vzornemu pisarju: Predno v drugič blekneš, se prepričaj! Prav bi bilo, ko bi se informiral tudi o predavatelju in g. solistu, ki sta iz prijaznosti sodelovala pri »Rombožu«, odkod sta. Znabit bi mu kdo povedal, da sta oba neumorna delavca »Prosvetne zveze«. Da dopisnik ničesar ne ve o »jasnih ciljih«, mu radi priznamo, ker od njega kaj takega niti ne pričakuje-

mo. Previdnost je mati modrosti, gospod informator! Torej?

Brje. Udeležil sem se veselice, katero je priredilo naše pridno društvo. Reči moram, da sem bil s prireditvijo splošno zadovoljen. Splošno? Da, ker povsem ni bil zadovoljen noben pameten udeleženec. Pa zakaj ne? Na odru je nastopilo neko liberalno društvo iz Št. Petra pri Gorici s kupletom, ki je bil prismojen in neprimeren, ter je delal nečast celi prireditvi. Če svobodomiselna društva nimajo bolj pametnih in dostopnih kupletov, naj jih ohranijo zase, nam taka »umetnost« smrdi. Društvu v Brjah pa priporočam, naj v bodoče puste take neumnosti iz programa, da ne bo radi njih trpela celotna prireditev, ki je bila v ostalem prav čedna. Eden, ki je bil zraven.

Podmelec. Javno moram pohvaliti podmelške igralce in pevce, ki so nastopili v nedeljo 8. novembra. Igra »Navaden človek« je težka, skoro bi rekel preveč nerazumljiva za naše odre, vendar je bila v kljub težki umljivosti podana vzorno. Pevski zbor je izvrsten. Okoliška društva bi pa morala biti v kljub dežju pri predstavi številneje zastopana!

Idersko pri Kobaridu. Po trudatnem poljskem delu je prišel počitek. Naše delo v društvu se je poživilo in potruditi se moramo, da dosežemo višek v tej prvi zimski sezoni. Opaža se večja živahnost posebnoma pri mlajših članih. Predavanja se vrše vsaki četrtek. Pripravljamo se, da bomo proslavili 125 letnico Slomškove in 60 letnico očet naših društev Jan. Ev. Kreka.

Podraga. Iz naše vasi se pa res malo kdaj kaj sliši, smo bolj v kotu. Kar delamo, delamo bolj natihem in se ne maramo hvaliti preveč v javnosti. Tudi pri nas se je vzbudilo zanimanje za telovadbo. Priglasilo se je 16 članov. Ustanovili smo si »Telovadni odsek« dne 18. oktobra.

Izvoljena sta za načelnika Franc Kopačina, za vaditelja Franca Žgur. Pričeli smo takoj z vajami. Pozdravljamo vse bratske telovadne odseke. Bog živi!

Col. Čas je že, da se tudi naše društvo oglasi zopet v »Našem Čolniču«. Že precej časa je poteklo, odkar ni bilo nikakega poročila o njegovem delovanju. Naj navedem nekatere glavne poteze iz društva in njegovega delovanja v jesenskem času. Zadnjo nedeljo v septembru nas je obiskal Zvezni predsednik g. dr. Glaser, kateri je ob številni udeležbi, povečini kmetov in posestnikov, razlagal iz gospodarstva razna vprašanja, katera bi moral v resnici marsikateri gospodarjev vzeti v premislek, posebno v današnjih časih. Društvo si je obnovilo pred vojno sloveči moški pev. zbor. Pripomniti moram, da so s par izjemami vsi pevci še novi, vendar neustrašeni. Tako so nastopili na praznik Vseh svetnikov prvič z žalostinkami na pokopališču. V prvi vrsti gre pohvala požrtvovalnemu pevovodji g. Jancu, kakor tudi vsemu ostalemu zboru. Večer za večerom imamo pevske in dramske vaje. Pripravljamo se namreč k večji prireditvi, katero priredimo krog Božiča. Omenim naj, da ima društvo možnost nastopiti z moškim, ženskim in mešanim zborom — seveda je to za sluga pevovodje. Nimamo namena razkričati vsake malenkosti, ki jo napravi društvo. Delamo raje tiho v medsebojnem prijateljstvu, ter smo lahko ponosni na uspehe. Fantom in dekletom pa kličemo: Le naprej po poti, katero nam je začrtana in katere načela so trdna in nezlomljiva. Bog živi!

Breginj. Po enoletnem društvenem obstoju smo imeli dne 11. oktobra občni zbor našega »Čolniča«. Pregledali smo delo te poslovne dobe in spoznali, da nismo spali, ampak kot začetniki zadosti storili. Če pa kateri izmed članov res ni dose-

gel tega, kar je ob ustanovitvi želel in pričakoval od društva, naj si lepo položi roko na srce in prizna: »moja krivda!« Da pa društvo ni spalo, da si se že v začetku spomladi naši fantje razkrope po svetu, dovolj pričajo: prireditve z večjim sporedom, predavanja, pevske vaje in lepo uspeli Ciril & Metodov večer. Z izkupičkom društvenih prireditev in nabranim denarjem smo si nabavili precejšnjo knjižnico, katere so se člani pridno posluževali; naročeni smo bili tudi na mnogovrstne časopise.

V novi odbor so bili izvoljeni: Franc Mazora, preds.; Jožko Šimac, podpr.; Ivan Štolfa, tajnik; Jožica Modrijančič, blagajničarka; Alojzija Školč, knjižničarka; Ignacij Dornšček in Jožef Čuš, odbornika; Franc Tonkli, gospodar.

Ob tej priliki smo iz jedrnatega govora spoznali trdne in zanesljive smernice, po katerih se nam je ravnavati, da zavlada v društvu pravo družinsko življenje, iz katerega more pognati in dozoreti resnična krščansko socialna izobrazba. Žalostno dejstvo pa je, da nameravajo nekateri člani, in to brez potrebe, poiskati si sreče v oddaljeni Belgiji. Tem priporočamo, naj noprej pametno zreudarijo, kajti zavedajo naj se: Ljubo doma, kdor ga ima; boljši v domovini suh kruh, kot v tujini pečenka.

Podsabotin. Redkokdaj se oglašimo v našem ljubljenskem glasilu »Naš Čolnič«. Na vseh Vernih duš dan smo imeli pri nas nekaj izrednega. Gostovali so pri nas vrli »Mladikarji« iz Gorice prof. Rado Bednarik, g. Marijan Bratuž in g. Lojze Bratuž, ki so predavali o verskem kulturnem in socialnem življenju, posebno pa o naši mladini. V jedrnatih besedah so nam povedali nebroj poučnih besed in pobudili k novemu življenju. Gospodom predavateljem se srčno zahvaljujemo in kličemo: Hvala lepa! Bog živi!

Tudi z društvenimi večeri smo začeli. Spomnili se bomo v prihodnjem našega apostola Slomška.

Vrsno. Pol leta po obstoju našega prosvetnega društva smo že priredili prvo veselico. Pravim, že, ker smo pri ustanovitvi društva mislili, da bo treba vsaj treh let, predno bi bila naša mladina pod Krnom spodobna za kaj tacega. Predstavljali smo si vse večje težave, kakor so bile v resnici. In to vse le zato, ker nismo vedeli, kaj pomeni društvo, kaj je prava edinost med mladino in pa kaj je korajža pri kakšnem začetnem delu. Priredili smo torej dne 18. oktobra veselico, katera je nad vse dobro uspela. Obe deklamaciji »Pastir«, kakor tudi »Rabeljsko jezero«, sta bili izvrstno podani. Nad vse pričakanje so mladi člani igrali potem dvojce burk in zaključili veselico s krasno pesmijo »Nazaj v planinski raj«, v kateri je naš pokojni in nepozabni pesnik izrazil svoje hrepenenje in željo po rojstni vasici, katero vsak najbolj ljubi. Vsa čast pridnim fantom in dekletom, ki so s svojo požrtvovalnostjo pokazali jako lepe uspehe na polju izobrazbe. Bodi izrečena tem potom najlepša zahvala preč. g. domačemu kuratu, kateri je učil in vodil pri igri. Ravnotako izrekamo iskreno zahvalo g. pevovodju Francu Rakušček iz Drežnice, kateri nas je hodil v jako slabem vremenu in na tako daleč podučevat v petju. Z veliko težavo je ustvaril pevski zbor, kateremu želimo obilo uspeha. Fantje in dekleta, Vam pa kliče: Le tako korajžno naprej!

Planina pri Vipavi. (Prva obletnica.) Dne 10. novembra lanskega leta smo se zbrali značajni fantje tudi pri nas. Začutili smo potrebo po kulturni obnovitvi, da bi nas družila v prijateljskem stiku. V jasnih in načelnih besedah nas je nagovoril ter vspodbujal k vztrajnemu delovanju g. P. Kemperle. In res! Z vso vnemo smo šli takoj na delo, da smo

zbrali čim večje število mladine v naš krog. — Nimam namena razpravljati o težkočah, katere smo prebili, ampak hočem opisati v par vrsticah delo, katero smo izvršili. Na dan, ko so se nam izročile društvene izkaznice, je v dolgem govoru, orisal pot in cilje nas samih mlad, priprost kmečki fant, ki zasluži za njegov trud vse priznanje. Kot direktanti smo priredili na Velikonočni pondeljek igro: »Stari in mladi«. Igri je sledilo še par pesmic in ena deklamacija. Kot zaključek so stopili na oder člani naše dolenjske družnice. Predstavljali so burko »Trije snubci«. Igralci in igralka so kot začetniki rešili svoje naloge častno. Nato smo pa malo zadremali; krivda je menda bila v obilnem poljskem delu. Sedaj pa zopet kličem: »Prijatelji! Vedno se spominjamo goriomenjenih dni in ohranimo to svoje navdušenje! Oklenimo se dela in vztrajajmo v zavesti, da le tisti ki bo vztrajal, bo žel tudi uspehe. S korajžo na društveno delo v zimski sezoni!«

Gorjansko. Pri skupnem večeru smo našemu zaslužnemu g. kuratu Oblaku izročili častno diplomo. V društvo se je zadnji čas vpisalo precej novih članov. Društvene večere smo začeli prirejati vsak drugi četrtek v mesecu, pevske vaje pa imamo ob torkih in petkih.

Vrhoplje. V preteklem mesecu je imelo naše kat. prosv. društvo svoj redni občni zbor, enako tudi njega odseki. V smislu sklepa zvezinega sveta navedem nekaj točk iz tajniških poročil. Društvo šteje 84 članov in članic. Sej je imelo 15 rednih, 3 izredne. Odseki redno vsak mesec. Priredilo je 3 igre, Miklavžev in Silvestrov večer. S posebno požrtvovalnostjo si je postavilo lasten Dom. Imelo jo ogromne stroške, da jih bodo člani pomnili še nekaj let. O priliki blagoslovitve Doma na velikonočni pondeljek je bil celodnevni društveni praznik. Zjutraj sv.

maša z govorom preč. g. D. Doktoriča, člani so pristopili skupno k sv. obhajilu. Ob 9. uri je bilo zborovanje. Popoldne ob 2 litanije nato blagoslovitev Doma, potem slavnostna Akademija, kateri so prisostvovali razni odlični gostje iz celega okrožja. Pr. zveza je bila zastopana po odposlancih g. prof. F. Terčelju in gosp. D. Doktoriču. Društvo ima tudi pevski zbor s 30 člani ter ima redno vsak teden 2 vaji, sodeluje pri vsaki društveni prireditvi. Zbor vodi požrtvovalni in marljivi pevovodja in organist g. F. Premrl, ki oskrbuje tudi cerkveno petje. Društvo goji tudi naraščaj, in je imelo 2 izključno naraščajski prireditvi, kjer so nastopili le naši najmlajši. Društvo oziroma Dekl. krožek je v soglasju z drugimi krožki, zasnoval krasno uspešno okrožno dekl. Akademijo na Vrhpolju.

Poleg postavitve Doma je našemu društvu v največjo čast gospodinjiski tečaj, ki se je vršil v njegovih prostorih. Tečaj je nudil gojenkam vse ono, kar mora imeti za vedno slovensko dekle. Vodili sta tečaj gg. H. Černetova in Dolžan, ki ostaneti gojenkam za vedno v hvalnem spominu. Gojenke so jima tudi o sklepu tečaja poklonile poleg hvaležnosti tudi mal spominček kot zadnji dokaz svoje udanosti. Končno še nekaj sklepov občnega zbora: Zopetno poslovanje Čebelice, agilnejše delo za naraščaj, povišanje članarine in večje zimske prireditve. Od novoizvoljenega odbora pričakujemo, da vse to izvede!

Vrtojba. V čast si štejemo, da vam naznanimo — četudi že pozno, — da smo od ustanovitve imele že drugo sejo našega dekl. krožka. Pri prvi seji, katero smo otvorile 2. t. m. odbornice, smo dobile od preč. g. vikarja vsa natančna navodila, kako pripravljati dekliške večere, da bodo rodili zaželjene sadove. Oprizjele smo se dela in tako otvorile 8. t. m. drugi dekliški večer. Lahko si mislite, da je bila pač še seja no-

vink: torej ne bogve kako veličastna! Vsak začetek je težak, zato smo bile v začetku zadovoljne z malim. Naj vam navedem točke označene ga dekliškega večera: 1. pesem: Venček na glavi... 2. pozdrav članicam, 3. čitanje »Našega Čolniča«, 4. deklamacija »Neznanim junakom«, 5. ustanovitev pev. in telov. odseka, 6. določitev članarine 1 L mesečno, 7. Marijina pesem za zaključek. — Po sestanku smo korale vesele in zadovoljne vsaka na svoj dom. Vse smo zdrave in vesele — kot mladina! Veselo stopamo naprej po poti, ki ste nam jo zarisali s svojim obiskom. Se priporočamo še za več takšnih! Sprejmite iskrene pozdrave v imenu vseh članic!

Livek. Dne 28. oktobra se je poročil večletni društveni odbornik A. Matelič z Zoro Hrast, sedanjemu društvu odbornico. Mlademu paru želimo obilo sreče! — Društveno delo je zelo živahno. Vsak teden imamo po dve pevski vaji in vsako soboto fantovski večer. Želimo le med fanti malo več poguma inčnosti!

Idersko. Da naš krožek živi in deluje, to pričajo vsakotedenski sestanki. Vsak torek večer je naš. Ti večeri so za nas prava šola, kjer se učimo ter urimo v vsem, kar bi nam moglo biti kedaj v življenju v korist. Predno se pa razidemo, se še nekoliko pošalimo in posmejemo, za kar skrbijo vrle članice. Tako je naše delo v krožku in upamo, da nam ne bo le potrata časa, pač pa, da nam bo tudi obrodilo sad. In naša zavedna dekleta to razumejo, zato pa hodijo redno in v polnem številu na te večere. Naj tako tudi ostane. H koncu kličemo vsem sestram iskren: Bog živi!

Predavale so zadnji mesec g.a dr. Glaserjeva v Tomaju, Sovodnjem, Avčah in Lomu, g.čna Podobnik v Števerianu in g.čna Kocijančič v Tomaju.

Uganke.

(Urednik: P. Butkovič, Zgonik).

Stolp.

(Sestavil Simon Hrast, Livek)

a	a	a	a	del telesa,
a	a	a	a	domača žival,
c	č	č	e	žensko ime,
g	i	i	k	gre po vodi,
k	l	l	m	domača žival,
n	n	n	o	se rabi vsak dan
o	o	o	o	žensko ime,
p	r	r	š	pijača,
u	v	z	ž	žival.

Debelo tiskane črke pomenijo ime lista.

Rešitev podobnice v zadnji številki se glasi: Več je vredna domača gruda, nego na tujem zlata ruda. — Rešitev so poslali: Rezi Rupnik, Rijavec Slavko, Šturm Stanko, Logar Srečko, Kurinčič M., Rejec A., Joško Milič, Ivan Silič, Repič A., Božič J., Hrast A., Kurinčič I., Bajc R., A. Šuligoj, Zinka Hvala, A. Milharšič, Hrast St. — Izžreban je bil Zorko Maks, dijak v zavodu sv. Stanislava, Št. Vid.

Kdor pravilno reši uganko in bo izžreban, prejme Fr. Erjavčeve spise.

Pozor! Ugankarji naj odslej pošiljajo rešitve na *Upravo »Našega čolniča«* Via Mameli 5, in ne več na uredništvo.

Čitatelji in čitateljice!

*Skrbite, da bo vaš „Čolnič“ dobil za Miklavža novih naročnikov !!!
Povsod in ob vsaki priliki agitirajte zanj!*